

De Huiszwaluw als 'hoogvlieger'

De hoogte waarop een vogel vliegt is voor de waarnemer op de grond meestal moeilijk te schatten. Vanuit een ballonmand zou het een goede kans bieden als er toevallig vogels in de buurt zijn. Voor de Huiszwaluw is er in de literatuur één geval bekend geworden. Menzel (1984) vermeldt in zijn boek over de Huiszwaluw een waarneming van Erwin Stresemann¹ (1918). Deze bekende dierkundige zag vanuit een ballon in augustus 1917 in Frankrijk veel Huiszwaluwen op insecten jagen, dicht onder een wolkendeck, op hoogten tussen vierhonderd en zeshonderd meter. Volgens de naam van het artikel waarin deze waarneming staat vermeld, moet dat geweest zijn in het noordoosten van Frankrijk tussen Verdun en Belfort, waar zich een deel van de Eerste Wereldoorlog heeft afgespeeld¹.

Wat is bekend uit literatuur?

Alvorens in te gaan op enige eigen waarnemingen – niet vanuit een ballonmand! – zullen we eerst nagaan wat in de literatuur wordt gezegd over de Huiszwaluw als 'hoogvlieger'. In enige bekende handboeken staan bijzonderheden. Volgens Cramp (1980) vliegt de Huiszwaluw regelmatig hoger dan de Boeren- of de Oeverzwaluw. Het valt op dat de Huiszwaluw in Afrika – waar de soort talrijk overwintert – maar weinig wordt gezien. Dit in tegenstelling tot de twee andere zwaluwsoorten. De 'highly aerial lifestyle' van de Huiszwaluw wordt vergeleken met die van de Gierzwaluw. In het handboek over vogels van de wereld van Del Hoyo et al. (2004) wordt het geringe aantal waarnemingen in Afrika vermeld en tevens dat de Huiszwaluw ontbreekt op zwaluwslaapplaatsen. De Laet (1997) schrijft dat Huiszwaluwen net als Gierzwaluwen hoog in warme lucht slapen.

Eigen waarnemingen

De eigen waarnemingen zijn gedaan in de periode 1969 tot 1983, in de maanden augustus en september. Dat gebeurde in het dorp Kraggenburg en nabij sluis De Voorst, beide in het zuidoosten van de Noordoostpolder. In deze streek broedde een vrij groot aantal Huiszwaluwen, vooral aan boerderijen, terwijl de grootste kolonie zich bevond aan een stenen gebouwtje

Illustratie: Henk van Bork

naast genoemde sluis. Overdag concentreerden veel Huiszwaluwen en een kleiner aantal Boerenzwaluwen zich bij Kraggenburg en in de omgeving van de Voorstersluis. De zwaluwen waren op allerlei tijden aanwezig. Enige keren is gezien dat Huiszwaluwen kort na 7:00 uur Kraggenburg bereikten, wat er op wees dat ze waarschijnlijk elders de nacht hadden doorgebracht. Wellicht hoog in de lucht? Opvallend was dat sommige groepjes Huiszwaluwen overdag op grote hoogte boven het dorp rondvlogen. Vanuit de achtertuin van ons huis waren Huiszwaluwen te zien boven bomen op een afstand van ongeveer 175 m. Dat was op een topografische kaart, goed vast te stellen. Het beeld van de vogels, gezien op de vermelde afstand – door een kijker van 8 x 32 – kon nu vergeleken worden met de silhouetten hoog boven het hoofd. Op verschillende dagen zijn toen schattingen gedaan van de hoogte waarop de zwaluwen rondvlogen. De resultaten op enige dagen waren als volgt: 500-750 m, boven 300 m, 150-200 m en 400-500 m. Overigens vloog meestal een deel van de Huiszwaluwen op grote hoogte, terwijl ook lager vliegende groepjes te zien waren. Op één van de data waren er om 18:00 uur zwaluwen te zien op

¹ Erwin Stresemann vervulde zijn militaire dienstplicht in de periode 1914-1918.

niveaus van onder 50 m tot boven 300 m. Het was opvallend dat veel zwaluwen regelmatig neerstreken in de half kale kruinen van enige flinke populieren en soms op televisieantennes van woningen. Bij het vergelijken van vlieghoogten viel op, dat de Huiszwaluw gemiddeld hoger vloog dan de Boerenzwaluw, wat dus ook in de literatuur wordt vermeld. Hiervan een voorbeeld: 'Op 4 september 1977 vliegen bij sluis De Voorst een paar honderd zwaluwen. Boerenzwaluwen zitten tussen 5 en 50 m, enige tientallen Huiszwaluwen veel hoger, sommige boven 200 m'. Waarom vliegt de Huiszwaluw gemiddeld hoger dan de Boerenzwaluw? Is het mogelijk dat insecten die de Huiszwaluw graag eet, gemiddeld op een hoger niveau voorkomen? Een interessant onderwerp voor onderzoek. Het vliegen op grote hoogte kan dus onder twee omstandigheden voorkomen. In een winterkwartier lijkt de Huiszwaluw op grote hoogte te overnachten. Hoe hoog is voorlopig nog onbekend. In broedgebieden staat vast, dat soms hoogten van honderden meters bereikt worden en dat de verklaring daarvan de aanwezigheid van bepaalde insecten kan zijn. Of spelen ook andere factoren een rol, zoals minder kans op predatie door roofvogels?

■ J. Philippona, Het Eiland 9, 7231 NV Warnsveld, (0575) 52 42 86, e-mail: julesphilippona@gmail.com.

LITERATUUR:

Cramp, S. et al. (1988): Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. 5. Oxford University Press, Oxford New York.

Del Hoyo, J., Elliot A. & Christie, D.A. eds. (2004): Handbook of the Birds of the World. Vol. 9. Lynx Edicion, Barcelona.

Laet, Jenny De (1997): Zwaluwen dapper, frivool en bedreigd. VUBPRESS, Brussel.

Menzel, H. (1984): Die Mehlschwalbe. Die Neue Brehm-Bücherei. A. Ziemsen Verlag. Wittenberg Lutherstadt.

Heilige zwaluw

In de boerenstreek waar ik – inmiddels lang geleden – opgroeide, werd alles wat bruikbaar was ook echt gebruikt. Dat gold eveneens voor de natuur. Wat eet- of bruikbaar was werd zonder pardon meegenomen. Eieren van welke vogel dan ook gingen mee.

Ergens tussen de weilanden lag nog een stuk niet afgegraven hoogveen, waar wij als kwajongens gretig gebruik van maakten. Het benutten van turf voor het maken van vuur en hutten bouwen was favoriet. Vanuit het hoogveen gingen we, met polsstok, de polders in. Eieren zoeken en dan naar het vuur. In het enige bos in de buurt haalden we, na soms halsbrekende klimpartijen, eieren van kraaien en reigers uit de nesten. Die van de Blauwe Reiger smaakten vies.

Wat dat heeft te maken met de Huiszwaluwen waarover ik iets wil vertellen?

Het was de enige vogelsoort waarvan we moesten afblijven. Iedereen wist het. Kwam dat, omdat ze zoveel muggen aten, of waren er andere redenen voor; ik heb het nooit geweten. Toen op een keer bekend werd dat een jongen uit onze klas eieren uit een huiszwaluwnest had gehaald, stond de hele klas op

Illustratie: Henk van Bork.

Bij een vakantiehuisje op een park bij Karrebæksminde waren Huiszwaluwen druk in de weer met voeren. Bij onderzoek bleek het nest zich achter een spleet te bevinden. Het roepen van de jongen was duidelijk te horen, maar het nest zelf bleef uit het zicht. Foto: Dick Jonkers.

z'n kop. Hij werd uitgejouwd en mocht niet meer meespelen. Zijn bijnaam in het streekdialect werd 'zwaluweierenuuthaler'. Die naam bleef uiteraard niet lang in gebruik. Beetje te lang en te lastig, maar het feit dat ik het voorval nu nog weet, bewijst wel hoe diep dat er in die tijd – het was omstreeks 1944 – inhakte. De Huiszwaluw was toen bij ons een heilige vogel.

■ Gerrit Jaspers, Patrijzenhof 68, 3755 ET Eemnes, (035) 531 58 90, e-mail: gerritjas@gmail.com.

Broedgeval van een Huiszwaluw achter een spleet onder een dakoverstek?

In augustus 2011 verbleef ik op een vakantiepark in Karrebæksminde (gem. Næstved) in het zuidwesten van Sjælland (Oost-Denemarken). In het park staan enkele tientallen bungalows. Rondom foerageerden dagelijks zo'n veertig Huiszwaluwen. Twee exemplaren doken echter regelmatig op eenzelfde plek onder één van de vele brede dakoverstekken. Tijd voor een verkenning. Groot was mijn verbazing, toen ik op die plek geen nest ontdekte. Wel een verticaal plankje met een smalle spleet bij het dakbeschot op een balk. Op het plankje zaten poepstrepen en waar dit op de balk eronder rustte bevond zich een hoopje uitwerpselen. Dergelijke hoopjes zijn altijd onder bewoonde nesten met jongen te vinden. Dat er jongen achter het plankje zaten was duidelijk te horen wanneer er gevoerd werd.

Een zoektocht rondom alle andere huisjes leverde niet meer plekken op waar Huiszwaluwen op een dergelijke wijze nestelden. De

kans dat één of meer jongen per ongeluk achter het plankje waren terechtgekomen moet zo goed als uitgesloten worden geacht. Helaas was het niet mogelijk om met een spiegelteje te bekijken of er zich een nest achter het plankje bevond. Een endoscoop had hier uitkomst kunnen bieden. De conclusie moet zijn dat de zwaluwen het nest achter de spleet hadden gebouwd. Al met al een vreemde nestplaats.

■ D.A. Jonkers, Koggewagen 3, 1261 KA Blaricum, e-mail: dickjonkers@tiscali.nl.

Huiszwaluw onverwacht in de problemen

Op zondag 5 mei 2013 bracht ik een bezoek aan het gemaal van de Beetskoogpolder in Oudendijk (N.-H.). Het monument was toegankelijk voor publiek in het kader van een open dag. Aan de voor- en achterzijde van het gebouw zaten enkele huiszwaluwnesten. Het viel mij op dat één van de zwaluwen uit de nestkom naar buiten hing en fladderde bij zijn pogingen om weg te komen. Het leek erop dat hij met zijn linkerpoot vastzat in de nestkom. Eén of meer soortgenoten probeerden voortdurend uit alle macht aan de Huiszwaluw te trekken om deze los te krijgen. Het was een zeer vreemd schouwspel. De machinist van het gemaal vertelde, dat de vogel daar al de hele morgen hing te spartelen. Hij had niet in de gaten dat deze zwaluw geen kans zag om weg te vliegen en zou omkomen als niet zou worden ingegrepen.

In overleg met de machinist van het gemaal is door mij een ladder geplaatst tegen de muur en is gekeken of de vogel bevrijd kon worden uit zijn benarde positie. Toen bleek dat het

De onfortuinlijke Huiszwaluw wordt losgemaakt van het nest door Ko van Gent. Foto: beeld uit een videofragment.

pootje muurvast zat ‘gemetseld’ in de nestkom. Er moest voorzichtig een hoekje van het nest afgebroken worden om het los te krijgen. Het is niet duidelijk hoe deze Huiszwaluw is beland in deze positie. Heeft deze vogel soms overnacht in het nest en is zijn pootje toen vast komen te zitten in de modder die opdroogde? Na de bevrijding is het onfortuinlijke dier weggevoegen en niet meer teruggezien bij het nest! Of het meer voorkomt dat een Huiszwaluw op deze wijze vast komt te zitten, is mij niet bekend.

■ K. van Gent, Berkenweide 13, 1647 BG Berkhout, e-mail: kvangent@online.nl.

Rhodisch zwaluwlied

de zwaluw, de zwaluw
de winter is voorbij
lekker, lekker weertje
brengen wij

wit is mijn buikje
zwart is mijn rug
heb je lekkers
geef dan maar vlug

wijn in een flesje
kaas in de mand
koek met bonen
zwaluw in het land

wil je wat geven
of moeten we gaan
als je niets geven wilt
blijven we staan

trappen we de deur in
pakken we je vrouw
die kunnen we wel tillen
die hebben we al gauw

geef wat lekkers
geef een hele zak
doe open, doe open
zwaluw op het dak

de zwaluw, de zwaluw
de winter is voorbij
we zijn geen oude kerels
kinderen zijn wij

(Vertaald door Anthon J. van Wolferen)